

## Tversted Plantage (skov nr. 32)

### Beskrivelse

#### Generelt

Tversted Plantage ligger ud til Tannis bugt midt mellem Hirtshals og Skagen. Plantagens sammensætning pr. 1/1 2007 og beliggenhed fremgår af nedenstående tabel og kort:

Skovarealer		Naturarealer m.v.		Andre arealer	
Bøg	20,0	Hede	28,4	Slette	12,8
Eg	40,6	Søer m.v.	1,9	Ager	6,6
Ask og ær	1,0	Strandbred	31,5	Vej	10,0
Andet løvtræ	13,2	Overdrev	15,4	Andet	10,9
Gran	214,7	Krat	3,5		
Ædelgran	83,9				
Bjergfyr	67,8				
Andet nåletræ	251,1				
I alt	692,3		80,7		40,3
					813,4



© Kort & Matrikelstyrelsen

Tilplantningen påbegyndtes i 1859, 5 år før erhvervelsen af de første 330 ha, som skete i 1864. I perioden 1885-91 blev plantagen udvidet kraftigt mod nord og syd. Plantagen blev anlagt som en af de

4 første plantager efter vedtagelsen af loven af 29. dec. 1867, som gav ret til at ekspropriere sandflugtsarealer med træplantning for øje.

Tversted søerne som ligger i den nordvestlige del af plantagen er kunstigt skabt, ved opdæmning af den gennemstrømmende Hvarrebæk. Projektet blev gennemført mellem 1948-52, med klitplantør Christian Ulrik Sand som ansvarlig.

### **Geologi og jordbund**

Plantagen er i hele sin udstrækning beliggende på flyvesandsdækket hævet stenalderhavbund, ved roden af Skagens odde. Området er udformet som en jævn klitslette, hvor der i den nordlige del findes talrige veludviklede parabelklitter. Den sydlige del (Østerskov) har bevaret slettens karakter. Langs kysten til Tannis Bugt ses en række af havklitter. Terrænhøjderne er på klitsletten 16-18 m oh. og op til 27 m oh. i den højeste parabelklit (Ravklit). Havklitternes højde er omkring 13 m oh.

Jordbunden er præget af flyvesandet, men navnlig i Østerskoven er sandlaget ofte så tyndt (under 1 m), at tørv og ler/dynd får betydning for jordbundsdannelsen. Et område langs plantagens vestlige begrænsning har dynd og fedt ler ca. 80 cm under overfladen. Det samme er tilfældet i mindre partier nord og syd for marken i plantagens midte. Afd. 595 syd for marken har overvejende jordbund af tørv under ca. 1 m flyvesand, eller med tørvelag i sandet. Vibesletten udgøres af en stenet stranddannelse, kun dækket af 20-40 cm flyvesand. . Til støtte for driftsplanlægningen er der udarbejdet et Særkort over vandreklitternes og de grundvandsprægede jordes beliggenhed samt lokaliteter, hvor flyvesandsdækket er mindre end én meter.

### **Landskab**

Tversted Plantage er fra alle sider et karaktergivende landskabselement, der samtidig markerer flere skift i landskabet. Kommer man fra vest er det den østligste plantage langs nordkysten ud mod Tannisbugten, beliggende lige efter et sommerhusområde i klitlandskabet. Heraf måske navnet Østskoven, som den sydlige del af Tversted Plantage hedder og har heddet altid. Denne sydlige del af plantagen grænser helt lige og ret markant op til landevejen og landbrugsfladen med hede og mosearealer mod syd, og op til de nu afvandede landbrugsarealer ved Gårdbo Sø sydvest for. Mod nordøst afgrænses plantagen ligeledes af sommerhuse i et klitområde, og derfra strækker den meget store Skagen Odde sig ud mellem Skagerrak og Kattegat. Mod nord går plantagen helt ud til Tannisbugten.

Tversted Plantage indeholder mange spændende landskabelige værdier og byder på mange forskellige oplevelsesmuligheder. Tversted Søerne er et lille område med en helt anden og meget mindre skala end resten af plantagen. Østerklit, som med sin beskyttede beliggenhed minder en om det landskab der var her før tilplantningen og så klitterne, som nogle steder er synlige, men mange steder er skjult i tæt granskov. Andre steder er der lysåbne skovtyper eller så gamle og store træer, der lader landskabet topografi synligt.

De åbne områder, samt de mest kystnære, de yderste 400-500 meter af skoven er vurderet til at være særlig sårbart overfor tilgroning, ensretning og lukning af landskabet. De gamle egebevoksninger langs vejen er også vurderet til særlig sårbart. Området med den store klitparabel, Ravklit, er vurderet til middel værdi, fordi den rummer potentielt meget store landskabelige muligheder. Den øvrige del af plantagen er vurderet til god landskabelig værdi.

### **Skoven**

Tversted Plantage er den ældste plantage bortset fra Byfogedskoven på SNS Vendsyssel. Plantagen har visse steder på grund af alder, skovdrift og jordbund udviklet et skovbillede der adskiller sig fra resten af SNS Vendsyssel. For skovbrugsinteresserede og andre som bare vil have en ide om hvordan man forestiller sig at, store dele af de danske klitskove bør udvikle sig fremover, er der i Tver-



sted Plantage en oplagt mulighed for at komme og lade sig inspirere. De blandingsbevoksninger som især udbreder sig syd for plantørboligen i den vestlige del af plantagen har opnået et skovbillede som er slutmålet for de bedre danske klitplantager i fremtiden.

Plantagen består som en del øvrige arealer hovedsagligt af sitkagran og skovfyr, der tilsammen udgør over halvdelen af det skovbevoksede areal. Løvtræsandelen er på ca. 1/10 som hovedtræart, men står som indblanding på en del af nåltræsarealerne.



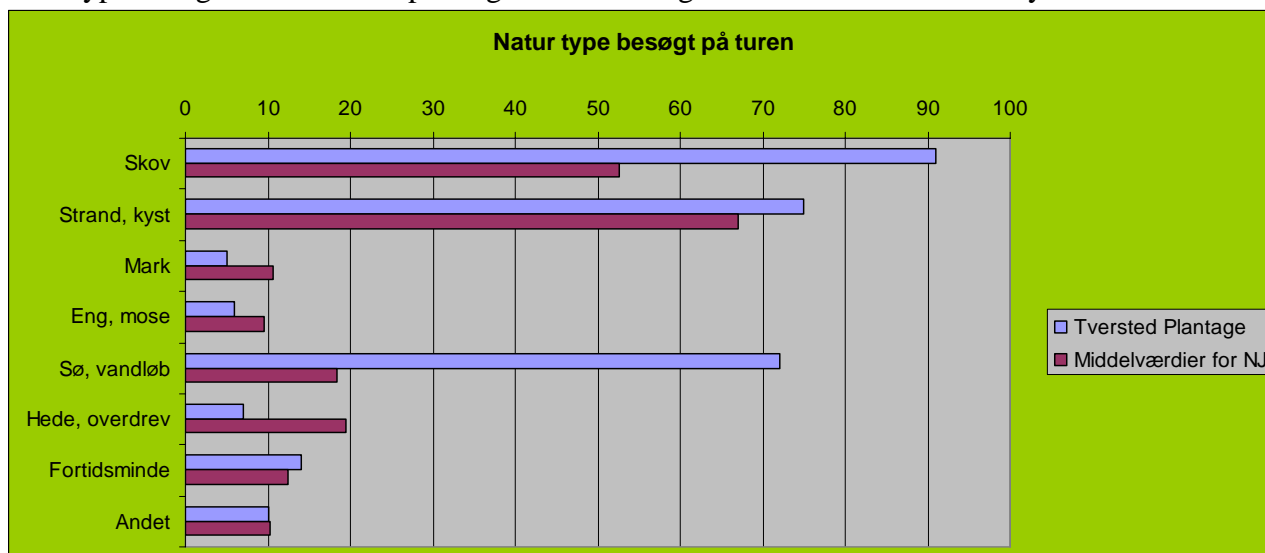
Produktionsmæssigt ser tallene ikke overraskende høje ud med pk 10 for sitkagran og pk 4 for skovfyr, men kvalitetsudviklingen ser umiddelbart bedre ud her end for store dele af SNS Vendsyssel.

### **Friluftsliv**

Langt størstedelen af de 200.000 besøgende i Tversted klitplantage kommer for at besøge skov, strand og sø. Det at så mange kommer for strandens skyld er ret normalt for SNS Vendsyssel som helhed, men en betydeligt større del kommer til Tversted klitplantage for skoven og søernes skyld end hvad der er gennemsnittet.



Naturtype besøgt i Tversted klitplantage i forhold til gennemsnit for SNS Vendsyssel.



Som det fremgår af tabellen er Tversted klitplantage velforsynet med publikumsfaciliteter, hvilket da også giver sig udtryk i undersøgelsen "Friluftsliv 98" hvor der er en markant større tilfredshed med faciliteterne i Tversted klitplantage end for SNS Vendsyssel generelt.

#### Faciliteter i Tversted klitplantage

Facilitet	Information	Pladser	Veje og stier
Affaldsstativ		17	
Bom			2
Bord / bænkesæt		27	
Cykelrute			1
Grill		7	
Hvilebænk			2
Højskilt	1		
Infostander	5		
Kædebom			1
Legeplads		1	
Lejrplads		4	
Parkeringsplads		5	
Piktogramstander	11		
Ridesti			1
Ridesti-pæl			140
Shelter		4	
Trappe			2
Tårn		3	
Vandresti			4
Vandresti-pæl			126
Vejnavneskilt	59		

De mange turpæle i plantagen vidner om at et omfattende net af både vandre-, cykel- og rideruter går gennem plantagen.

Den regionale riderute, den internationale cykelrute "Nordsøruten" og den nationale cykelrute "Hærvejsruten" og den internationale vandresti "Nordsøstien" går igennem plantagen. Der er også et lokalt ridestinet.

## Natur

Tversted Plantage rummer ca. 78 hektar med særligt beskyttede naturtyper, hvilket svarer til 10 % af det samlede areal. Naturtyperne fordeler sig på ca. 31 hektar strandbred, 28 hektar ugræsset grønklit, 15 hektar græsset grønklit/overdrev, 2 hektar sø og 1 hektar ellemose.

Anlægget af Tversted Plantage blev påbegyndt i 1858, og den er ældst blandt SNS Vendsyssels klitplantager. Som følge af dens relativt beskyttede beliggenhed og forholdsvis lange udviklingstid har der indfundet sig en meget rig flora med flere indslag af nordlige (boreale) nåleskovsarter.

Linnaea (*Linnaea borealis*) findes flere steder tæppedannende i selskab med bl.a. de små orkidéer Knærod (*Goodyera repens*) og Hjertebladet Fliglæbe (*Listera cordata*). I de blandede nåle- og løvtrækrat tæt på kysten findes en lang række sjældne eller meget sjældne vintergrønarter, bl.a. vokser Liden Vintergrøn (*Pyrola minor*), Ensidig vintergrøn (*Orthilia secunda*), Grønlig vintergrøn (*Pyrola clorantha*) og Klit-Vintergrøn (*Pyrola rotundifolia* ssp. *maritima*) her. Arterne formodes at være blevet naturligt frøspredt med fugle fra Norge og Sverige.

## Kulturmiljø

Østerklit er en gammel egnstypisk lade, som har været en del af en parallelgård. Ved Østerklit er der hvert år i juli måned spillemandsmusik og dans ved Østerklit. En lokal gruppe af frivillige sørger for, at møllen kan ses køre i højsæsonen.

To møntfund er optegnet i Det Kulturhistoriske Centralregister.

## Bygninger

Centralt i plantagen ligger skovfogedstedet ”Hvarrebakkehus” med tilhørende maskinhus og mandskabsrum. Mod syd ligger desuden skovløberstedet ”Tversted Opsyn”.

## Gældende udpegninger

### Regionplanlægning

Regionalt naturområde, økologisk forbindelse, særligt værdifuldt landskab.  
Kystzoneområde, A- område Regionalt kystlandskab

### Internationale beskyttelsesområder

Ingen.

### Fredninger og vildtreservater

Ingen

### Naturskov

Der forekommer ingen.

## Forsøg

afd.	litra	art	areal (ha)	årgang	forsøgstype
599	a	SKF	2,75	1907	frøavlsbevoksning
599	d	NGR	0,63	1905	frøavlsbevoksning
615	e	SKF	1,26	1952	forsøgsareal SL
617	b	SKF	5,91	1951	forsøgsareal SL
617	c	FBF	3,39	1951	forsøgsareal distrikt
623	b	SGR	1,97	1960	forsøgsareal distrikt
623	c	NGR	2,03	1905	frøavlsbevoksning
	i alt		17,94		

## **Pyntegrønt**

Der forekommer ingen.

## **Jagt**

Jagten på 677 ha er lejet ud til konsortium efter offentligt udbud. Restarealer - vest for plantørvej, omkring søerne og ud til Stokmøllen administreres af SNS Vendsyssel.

Alm. forekommende vildt er råvildt, ræv og hare. Der er fast bestand af dåvildt og kronvildt. Andejagt er muligt i Hjorts sø på tjenestejorden og i strandsøer.

## **Fiskeri**

Tverstedssøerne er friholdt for fiskeri, med undtagelse af få godkendte enkelt-arrangementer med lystfiskeri for børn. Hjorts sø på tjenestejorden åbnes for frit fiskeri i 2007. Der forekommer kun skaller, karusse, aborre, suder, ål og evt. gedde.

## **Målsætninger**

### **Friluftsliv**

Tversted klitplantage skal fortsat være en af Vendsyssels førende publikumsplantager. Den skal udbygges med tidssvarende faciliteter og informationssystemer.

P-pladsen ved Tversted Søerne skal være besøgscenterområde, og Østerklit skal fremover inddrages i denne centerfunktion.

På trods af det høje besøgstal, gives der ikke udtryk for utilfredshed med trængsel i området. Så alt i alt er målet for Tversted Plantage at opretholde det nuværende høj niveau, og selvfølgelig være opmærksomme på at udvide stinet eller lignende hvis besøgstallet forsat vokser som det har gjort de seneste 20 år (se tabel i det generelle friluftsafsnit).

Der er fri teltning i plantagen.

Der er behov for mere kapacitet til primitiv overnatningsplads med shelters og bålhytte.

Der er behov for en hundeskov. Der er også behov for faciliteter for ryttere.

### **Natur**

Det er af stor vigtighed, at skovdriften tager hensyn til forekomsten af de boreale nåleskovsarter, og at specielt den gamle nåleskov med skovfyr og ædelgran bibeholdes. Det er netop denne skovtype, der betinger disse arters eksistens og som gør skovfloraen rig og varieret. Dog er det under bevoksninger af hvidgran, at de fleste af vintergrønarterne er registreret, og rydning af disse bør derfor undgås. En fortsat registrering af og særlig hensyntagen til nøglebiotoper med speciel flora vil være en væsentlig del af den fremtidige arealforvaltning i Tversted Plantage.

### **Kulturmiljø**

Det gamle stuehus til Østerklit genopføres, og anvendes som et hus med multifunktioner, der kan servicere henholdsvis spillemænd, dansere, Møllelaug og være støttepunkt for undervisning. Det undersøges om der kan opnås et partnerskab om driften af et udbygget Østerklit.

### **Landskabsplan**

Det er målet, at fastholde en markant skov i landskabet. Det er ligeledes målet at skabe større variation af landskabet inde i skoven ved at åbne klitområderne mere op og skabe større variation i de tæt skovbevoksede dele.

## Skovudvikling og naturnær skovdrift

Skovdyrkingsmæssigt er Tversted plantage en af de mere produktive plantager og der vil fremover også være fokus på produktion under hensyntagen til de store naturværdier og rekreative værdier som plantagen også rummer.

## Plan og konsekvenser

### Friluftsliv

SNS Vendsyssel vil arbejde for at der bl.a. gennemføres følgende i planperioden:

- P-pladsen ved Tversted Søerne skal være besøgscenterområde. Østerklit skal fremover inddrages i denne centerfunktion.
- Der er fri teltning i plantagen.
- Der etableres en ny primitiv overnatningsplads med shelters og bålhytte.
- Der etableres en hundeskov.
- Der indrettes rastefaciliteter for ryttere.

### Natur

Kendte forekomster af indikatorarter for nøglebiotopen ”Gl. nåleskov med naturskovspræg” er beskyttet og evt. suppleret med lokalisering af nye forekomster. Skovdriften har taget hensyn til nøglebiotoperne.

Isfugl er flere gange observeret i den mellemste af Tversted Søerne, og formodes at yngle i østbrinken. Pleje og oprensning af søen bør udføres med hensyn til biotop for isfugl.

### Kulturmiljø

Det gamle stuehus til Østerklit genopføres, og anvendes som et hus med multifunktioner.

Der søges etableres en brugergruppe for Østerklit som kan bidrage til den daglige drift, evt. i samarbejde med lokale interessenter. som f.eks. turistforeningen og det lokalhistoriske arkiv i samarbejde med Vendsyssel Historiske Museum.

### Landskab

I et større klitområde – Ravklit – øst for den nordlige del af vejen til rasteplassen ved Tversted Søerne skabes der variation ved at rydde ca. 50 % svarende til ca. 70 ha. De gamle ege langs vejen op til parkeringspladsen gøres mere synlige. 25 % af arealet ryddes/tyndes kraftigt i planperioden. Der ryddes/tyndes i forhold til naturlig hugstfølge og hugstmodenhed.

### Skov

Der er udlagt følgende skovudviklingstyper:

	Skovudviklingstyper			Ialt
	23	52	71	
Driftsklasse	Eg med skovfyr og lærk	Sitkagran og fyr med løvtræ	Ædelgran og bøg	
Bøg		1,4	18,5	20,0
Eg	5,8	10,2	24,4	40,4
Andet løvtræ	1,0	0,4	11,7	13,1
Picea-arter	20,7	56,8	136,2	213,7
Ædelgran	3,3	9,8	70,3	83,5
Bjergfyr	57,1	9,6	0,8	67,5
Andet nåletræ	74,6	102,2	72,6	249,3
Ubevokset	10,7	9,2	28,6	48,5
Ialt	173,2	199,7	363,1	735,9



De 3 skovudviklingstyper som er udlagt i plantagen er fordelt til 3 større sammenhængende områder. I den nordlige del er udlagt SUT 23, som kombineret med landskabsplanen, vil føre til et mere åbent skovindtryk, som giver udsyn til de klitter og landskabsformationer som i dag er sløret i mere eller mindre tætte bevoksninger. De dominerende arter i denne sammenhæng vil være eg og skovfyr og på bedre lokaliteter lærk. Disse arter vil blive tilført ved plantning/såning. I den centrale og østlige del af plantagen er udlagt SUT 52. Denne skovudviklingstype vil medføre en blanding af de i området nuværende træarter suppleret med løvtræindblanding af primært eg, bøg og birk. Supplerende plantning vil ske i de områder hvor naturlig foryngelse ikke er muligt eller ønskeligt. I den sydlige del af plantagen og langs vestkanten er udlagt SUT 71, som primært bygger på ædelgran og bøg. Disse arter findes i forvejen i området. Ædelgran kan forynges naturligt og bøg tilføres ved plantning/såning i de områder, hvor den ikke allerede findes. Andre arter som vil blive tilført ved holmvis indplantning vil bl.a. være ær, douglas og lærk. Denne skovudviklingstype dækker 50 % af det bevoksede areal i plantagen. Contortafyrrens udbredelse skal begrænses væsentligt i visse områder af plantagen og hvidgran, som er indplantet i flere afdelinger, skal også fjernes for at forhindre krydsning med sitkagran ved naturlig foryngelse. Plantagen gamle skovfyrbevoksninger holdes i omdrift længst muligt.